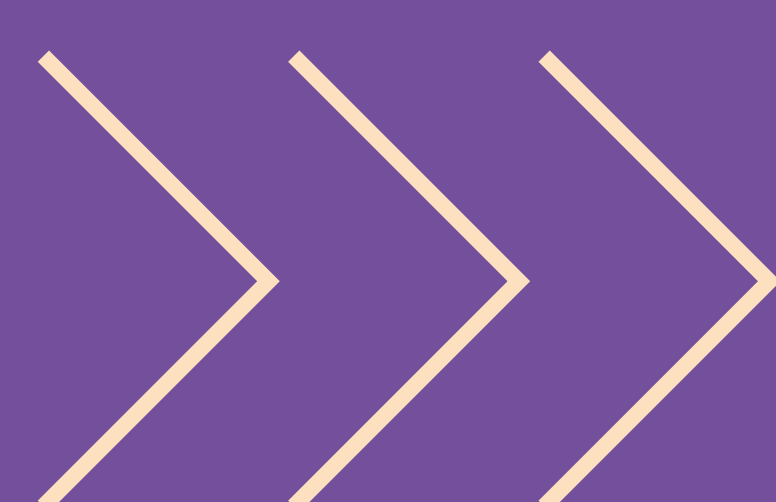

MEMORY LANES

WPROWADZENIE

Projekt MemoryLanes polega na tworzeniu nowych sposobów upamiętnienia żydowskiego życia w Niemczech, Polsce i Serbii. Grupa 86 nastolatków przez dwa lata badała biografie Żydów ze swoich rodzinnych miast używając do tego cyfrowego archiwum Centropa, a następnie wykorzystała działania artystyczne do realizacji własnych projektów upamiętniających sześcioro Żydów i Żydówek z Kielc, Belgradu, Berlina i Mannheim. Poprzez te osobiste prace młodzi ludzie opowiadają historie Żydów w miejscach, w których żyją.

GRUPY PROJEKTOWE, KRAJE PARTNERSKIE PROJEKTU I PARTNERZY

W projekcie wzięło udział 86 nastolatków z Niemiec, Polski i Serbii. Centropa i jej partnerzy: Żydowskie Muzeum Galicja (Kraków), Centrum Polityki Edukacyjnej (Belgrad), Berlin History App (Berlin) oraz nauczyciele z każdego z krajów uczestniczących w projekcie, ściśle współpracowali z grupami młodzieży, aby zrealizować projekty upamiętniające przy wsparciu lokalnych artystów. Międzynarodowa wymiana miała kluczowe znaczenie dla projektu, podkreślając rozległość i różnorodność historii europejskich Żydów w XX wieku.

REZULTATY PROJEKTU

Osoby biorące udział w projekcie stworzyły trasy zwiedzania miast, filmy, komiksy i piosenki. W trakcie projektu spotykaliśmy się podczas międzynarodowych konferencji, sesji online i lokalnych warsztatów, a także utworzyliśmy specjalne konto na Instagramie. Działania związane z pamięcią, opracowane przez uczestniczących w projekcie nastolatków, zostały włączone do aplikacji Augmented Reality, odsłaniając wcześniej niewidoczne miejsca związane z żydowskim życiem, jako nowe miejsca pamięci. A teraz masz przed sobą podróżującą wystawę, opartą na biografiach Żydów, którą współtworzyli uczestnicy.

ZESPÓŁ KURATORSKI

Polska: Hanna Marcinkowska, Dominika Gajos, Anna Cywicka, Jakub Jaszczuk
Serbia: Lara Konstantinović, Anđela Đuričić, Iva Tešanović
Niemcy: Lucy Craig, Nejla Gerina, Mateo Durić, Jamie Bate

PROJEKT GRAFICZNY

Nicola Andersson & Marie-Christine Gollner-Schmid

KONSULTACJA HISTORYCZNA I TŁUMACZENIE

Katarzyna Suszkiewicz, Viktoriia Mudrytska (GJM), Ana Vušurovic
Biljana Stojanovic (CEP), Nicola Andersson, Ninja Stehr (Centropa)

PROJEKT TWORZONY PRZEZ:

WE WSPÓŁPRACY Z:

AGENDA EDUKACYJNA
NS-INJUSTICE:

Funded by:

Federal Ministry
of Finance

Foundation
EVZ

Remembrance
Responsibility
Future

on the basis of a decision
of the Bundestag

MEMORY LANES

BERLIN

Berlin jest dziś domem dla rozwijającej się społeczności żydowskiej, ale ma za sobą mroczną przeszłość pełną przykładów marginalizacji i prześladowań. W XIX wieku w Berlinie narodził się postępowy judaizm, wraz z reformowaną synagogą - Tempel i Nową Synagogą. Do 1900 roku mieszkało w tym mieście ponad 110 000 Żydów. W okresie Republiki Weimarskiej rozkwitała sztuka i kultura, ale wokół narastał antysemityzm. Kiedy naziści doszli do władzy w 1933 roku, pozbawili Żydów podstawowych praw, a podczas Nocy Kryształowej w 1938 roku setki żydowskich sklepów i synagog zostało podpalonych i zniszczonych. Po II wojnie światowej Berlin został podzielony na część wschodnią i zachodnią, podobnie jak jego społeczności żydowskie. Dopiero w 1989 roku, po upadku muru berlińskiego, zostały one ponownie zjednoczone. W kolejnych latach tysiące żydowskich migrantów z byłego ZSRR i z Izraela znalazło w Berlinie nowy dom. Dziś Berlin ma dziesiątki miejsc pamięci, które oddają szacunek jego żydowskiemu dziedzictwu. Jednocześnie miasto regularnie organizuje wydarzenia kulturalne, aby uczcić współczesne życie żydowskie.

BELGRAD

Pierwsze dokumenty dotyczące obecności Żydów w Belgradzie pochodzą z X wieku, choć niektórzy badacze uważają, że Żydzi jako mieszkańcy Imperium Rzymskiego również przybywali do Singidunum (rzymska nazwa Belgradu). W XVI wieku do Belgradu przybyli Żydzi wypędzeni z Półwyspu Iberyjskiego (Sefardyjczycy), a następnie – w XVII i XVIII wieku – Żydzi z krajów Europy Środkowej (Aszkenazyjczycy). Żydzi w Belgradzie zajmowali się głównie handlem solą, bankowością, giełdą i przemysłem tekstylnym. Podczas II wojny światowej większość belgradzkich Żydów została przewieziona do obozu na terenie belgradzkich targów - obozu koncentracyjnego Sajmište (tzw. Judenlager Semlin), gdzie około 6000 z nich spędziło swoje ostatnie dni, a następnie zostało zagazowanych w specjalnie zaadaptowanych ciężarówkach. Wiosną 1942 r. naziści ogłosili Belgrad pierwszym miastem „wolnym od Żydów”. Z 12 000 Żydów, którzy mieszkali w Belgradzie na początku wojny, przeżyło tylko 1115. Około 95 procent żydowskiej populacji Serbii zostało całkowicie zniszczone. Dziś społeczność żydowska w Serbii liczy około 2000 członków, pozostała tylko jedna aktywna synagoga. Pomnik „Menora w płomieniach” został umieszczony na brzegu Dunaju, aby upamiętnić Żydów z Belgradu, którzy zginęli podczas Holokaustu.

MANNHEIM

Początki społeczności żydowskiej w Mannheim przypadają na XVII wiek, a do XVIII wieku społeczność ta liczyła 150 rodzin. W tym okresie w Mannheim zbudowano synagogę, żydowski dom nauki i szpital. W XIX wieku rozkwitał żydowski przemysł. Żydzi zajmowali ważne stanowiska w lokalnych władzach do 1914 roku. I wojna światowa osłabiła żydowski handel, który jednak był kontynuowany. Rządy nazistów przyniosły zwolnienia żydowskich pracowników i ataki na żydowskie zakłady. Emigracja wzrosła po pogromie listopadowym (Nocy Kryształowej) w 1938 roku. Jednak liczba Żydów ponownie wzrosła po II wojnie światowej wraz z przybyciem do miasta uchodźców z Europy Wschodniej. Dziś Mannheim ma niewielką, ale dobrze prosperującą społeczność żydowską.

KIELCE

Miasto Kielce szczyci się bogatą przeszłością, ale w jego historii są także ciemne karty – w tym te związane z historią społeczności żydowskiej. Żydzi zaczęli osiedlać się w Kielcach dopiero w XIX wieku, ponieważ wtedy zniesiono prawo z XVI wieku, które zabraniało im zamieszkiwania w tym mieście. Wraz z rozwojem społeczności Żydzi coraz aktywniej działali w branżach takich jak rzemiosło i handel. Brali udział w życiu samorządowym i kulturalnym. Jednak pogrom w 1918 roku stanowił punkt zwrotny w życiu społeczności żydowskiej, która się tu zdomowiała. Okropności II wojny światowej przyniosły niemiecką okupację, a wraz z nią niewyobrażalne cierpienie. Tysiące Żydów zostały zmuszone do przebywania w przepełnionych gettach i deportowane do obozów koncentracyjnych i obozów zagłady. Tylko nieliczni powrócili po wojnie. W 1946 r. brutalny pogrom nie tylko zniszczył wszelkie nadzieje na przywrócenie żydowskiego życia w Kielcach, ale także skłonił tysiące Żydów z całej Polski do opuszczenia kraju.

MEMORY LANES

W KIELCACH

Julian Gringras i jego żona Fela Baum, Lwów, 1940 r.

OPOWIADAJĄC HISTORIĘ JULIANA GRINGRASA

W 1911 roku zasymilowana żydowska rodzina w polskich Kielcach powitała na świecie chłopca, który nazywał się Julian Gringras. W domu mówili w jidysz, ale w rodzinnym zakładzie fotograficznym „Moderne” przy ulicy Kolejowej porozumiewali się głównie po polsku. Julian uczęszczał do miejscowego liceum, po czym rozpoczął studia na Politechnice Warszawskiej. Jednak gdy nazistowskie Niemcy zaatakowały Polskę w 1939 roku, jego życie zostało zrujnowane, a on i jego żona Fela uciekli z miasta do Związku Radzieckiego. Przeżyli wojnę na terenie dzisiejszej Ukrainy, Uzbekistanu i Tadżykistanu, jednak jego rodzice i liczne rodzeństwo zostali zamordowani w obozach koncentracyjnych. Po wojnie Julian i Fela odbudowali swoje życie w Warszawie. Doczekali się dwójki dzieci: Ani, urodzonej w 1948 roku, i Romka, urodzonego w 1951 roku. W przeciwieństwie do innych członków swojej rodziny, Julian nie wyemigrował do Izraela.

Jak narodził się ten projekt?

Zaledwie dwa miesiące po tym, jak rozpoczęliśmy naukę w liceum, nasz nauczyciel historii, Jacek Jaros, zaprosił nas do udziału w projekcie MemoryLanes. W listopadzie 2022 roku pojechalismy do Krakowa, aby poznać tę ekscytującą możliwość. Tam, aby w pełni wykorzystać potencjał każdego uczestnika projektu, postanowiliśmy podzielić się na trzy grupy: audio, komiksową i filmową. Naszym celem było stworzenie całej gamy materiałów do aplikacji, pozwalających każdemu użytkownikowi znaleźć treści, które odpowiadają jego preferencjom i potrzebom. Wybór padł na pieszą wycieczkę po Kielcach, podczas której można poznać historię Juliana Gringrasa, a przy okazji podziwiać przepiękne krajobrazy naszego miasta.

Jakie kroki musieliśmy podjąć?

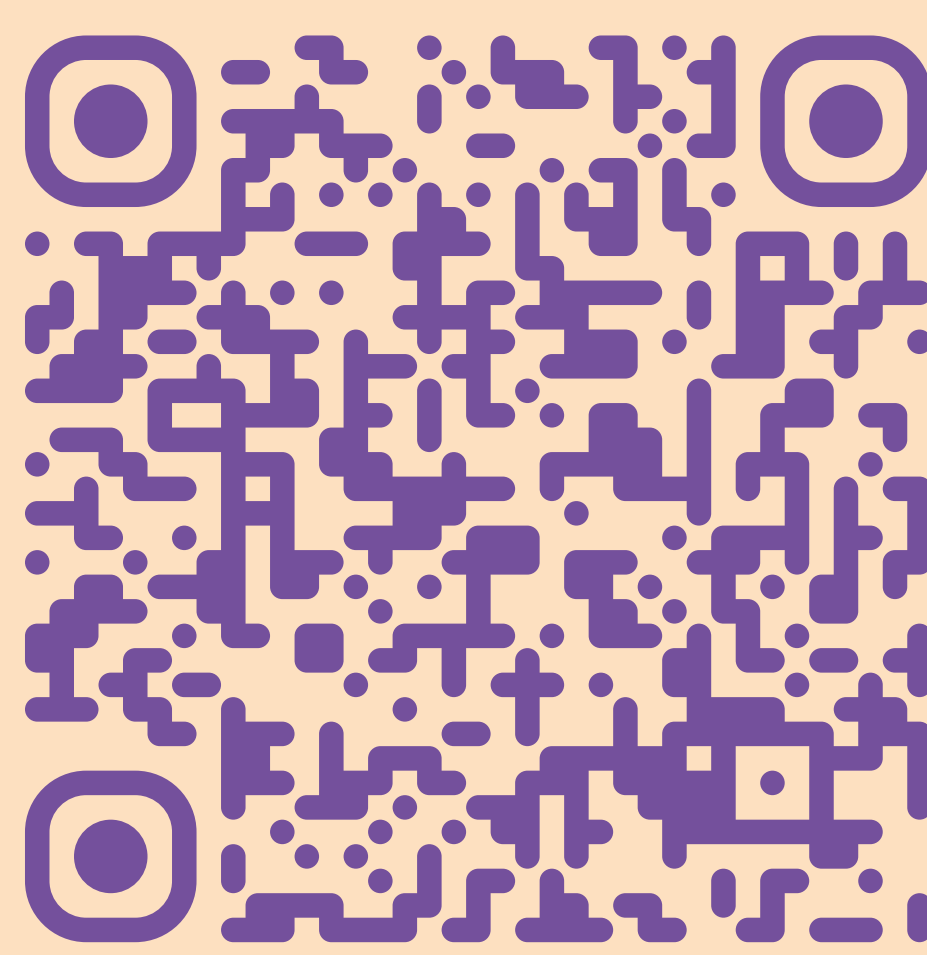
Dzięki temu projektowi uzyskaliśmy wgląd w znaczenie pamięci i rolę, jaką my, jako zwykli mieszkańcy, możemy odegrać w tworzeniu trwałych i niezatartych miejsc pamięci. Uderzyło nas, że przechodziliśmy obok wielu miejsc w naszym mieście całkowicie nieświadomi ich bogatej historii i tego, czym były dla tych, którzy przyszli przed nami. Zdaliśmy sobie sprawę, że Żydzi byli integralną częścią społeczności naszego miasta. Uczestniczyli w naszym życiu:

spotkaniach rodzinnych, spacerach w parkach, a nawet uczęszczaniu na zajęcia w szkole. Teraz rozumiemy, że ich obecności nie da się oddzielić od naszej tożsamości zbiorowej. Są nieodłączną częścią naszej wspólnej historii i dziedzictwa.

Czego dowiedzieliśmy się o pamięci?

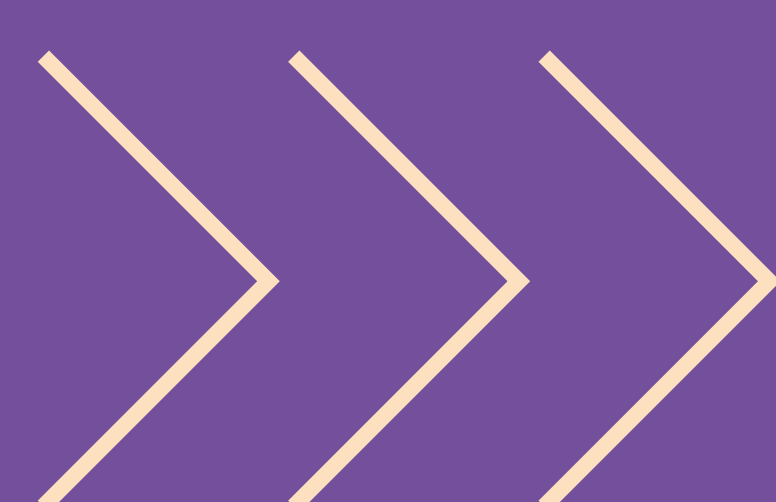
Spotkanie w Krakowie było dopiero początkiem naszej podróży. Od tego momentu braliśmy udział w licznych spotkaniach, warsztatach i prezentacjach. Wspólnie zbieraliśmy informacje o Julianie Gringrasie, uczyliśmy się pisanie wciągających fragmentów, tworzenia barwnych narracji do naszych opowieści i skutecznego prowadzenia wartościowych dyskusji. Zwieńczeniem naszych wysiłków był wywiad z wnukiem naszego bohatera, Jakubem Duszyńskim, który dostarczył nam mnóstwo wiedzy i inspiracji. To spotkanie zanurzyło nas w historię rodziny, łącząc nas głęboko z historią, którą mieliśmy opowiedzieć.

Szukanie pomysłów podczas spaceru z Jakubem Duszyńskim

ZESKANUJ
KOD QR

MEMORY LANES

W BERLINIE

Rosa Rosenstein i Maksymiliana Weisz, Berlin, 1929 r.

OPOWIADAJĄC HISTORIĘ ROSY ROSENSTEIN

Rosa Rosenstein urodziła się w Berlinie w 1907 roku jako pierworodna córka w tradycyjnej żydowskiej rodzinie. Początkowo uczęszczała do żydowskiej szkoły dla dziewcząt, a następnie przeniosła się do szkoły handlowej, po czym pracowała w firmie krawieckiej swojego ojca. W młodym wieku zawarła związek małżeński z Michaeliem Weiszem, z którym miała dwie córki. Po dojściu nazistów do władzy cała rodzina Rosy zdecydowała się na ucieczkę - podczas gdy jej rodzice i rodzeństwo wyemigrowali do Palestyny (wówczas mandatu brytyjskiego), czteroosobowa rodzina Rosy i Michaela uciekła do Budapesztu. Jednak po tym, jak sytuacja Żydów w Budapeszcie pogorszyła się, podjęli trudną decyzję o wysłaniu dzieci do rodziny Rosy w Palestynie. Podczas gdy Rosie udało się przetrwać w ukryciu, Michael zmarł z powodu wycieńczenia pracą przymusową na terenie ZSRR. W Budapeszcie Rosa poznała swojego drugiego męża Alfreda, z którym miała syna. Razem wyjechali i osiedlili się w Wiedniu, gdzie Rosa zmarła w 2005 roku.

Jak narodził się ten projekt?

Zainteresował nas temat i interaktywne warsztaty. Wybraliśmy znaczące lokalizacje związane z Rosą Rosenstein i postanowiliśmy pełnić rolę przewodników, aby przybliżyć te miejsca społeczeństwu. Dyskusja o potrzebie pokoju była dla nas bardzo ważna, więc tak zdecydowaliśmy nagrać hebrajską pieśń o pokoju.

Jakie kroki musieliśmy podjąć?

Napisaliśmy teksty, które następnie prezentowaliśmy i filmowaliśmy. Wybraliśmy się także na pieszą wycieczkę po Berlinie, by odwiedzić najważniejsze miejsca z dzieciństwa Rosy Rosenstein. Podczas wycieczki odwiedziliśmy jej szkołę i budynek, w którym znajdowało się mieszkanie jej rodziny, aby poznać jej życie.

Czego dowiedzieliśmy się o pamięci?

Ważne jest, aby pamiętać nie tylko zło, ale także dobro. Ważne jest również, by o tym rozmawiać, żeby zło się nie powtórzyło. Rozmawialiśmy o tym, czym dla nas jest dom i jak go definiujemy,

co pomogło nam wyobrazić sobie, jakie to uczucie opuścić Niemcy, aby przetrwać wojnę. Zastanawialiśmy się także nad naszymi wspomnieniami z dzieciństwa i tym, jak łączą się one z domem. Dodatkowo stworzyliśmy prezentacje na temat naszej tożsamości i podzieliliśmy się nimi z innymi.

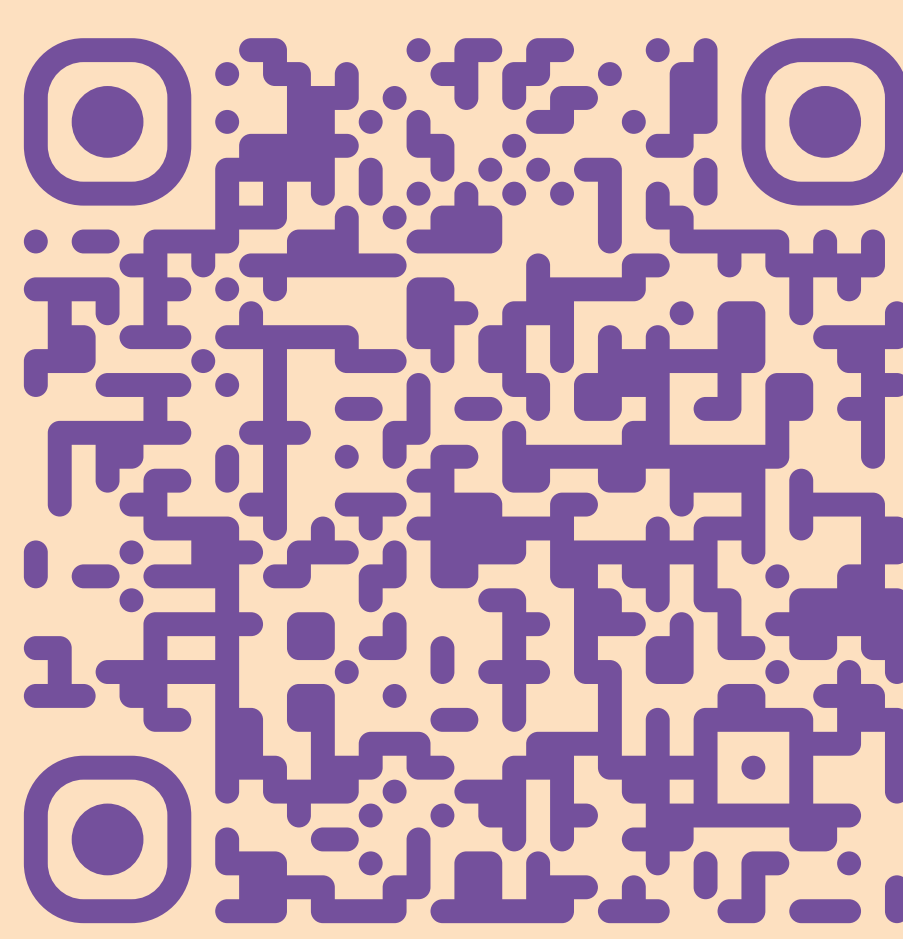
Czego dowiedzieliśmy się o historii i życiu Żydów?

Dowiedzieliśmy się o prześladowaniach Żydów, ale pouczające było także poznanie tradycji żydowskich, takich jak koszerne jedzenie i tradycje małżeńskie, nie tylko tych związanych ze śmiercią, ale także z codziennym żydowskim życiem.

Dlaczego uważamy, że pamięć europejska jest ważna?

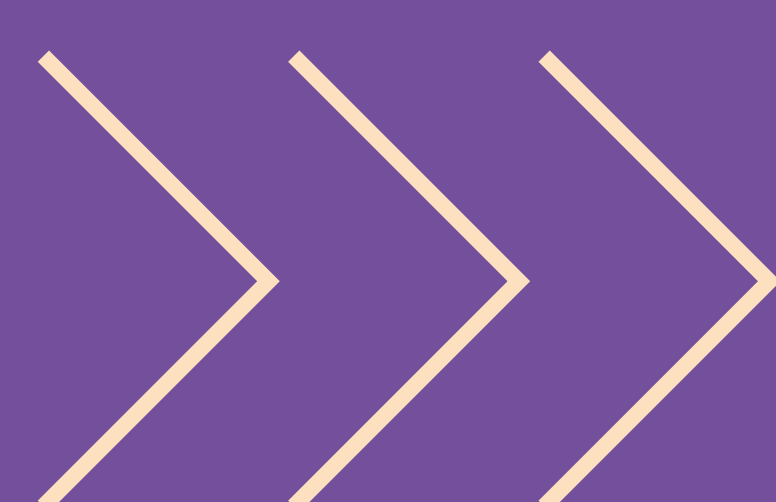
Holokaust wydarzył się w Europie i koniecznie trzeba o nim pamiętać, by zapobiec powtórzeniu takich strasznych rzeczy. Należy pamiętać, że przed Holokaustem Żydzi żyli normalnie i powinniśmy o nich pamiętać nie tylko z powodu tragedii Zagłady.

Prezentacja podczas spotkania inaguracyjnego

ZESKANUJ
KOD QR

MEMORY LANES

W MANNHEIM

OPOWIADAJĄC HISTORIĘ MARIANNE COHN

Urodzona w Mannheim w 1922 roku Marianne Cohn i jej rodzina przeprowadzili się do Berlina w 1928 roku, a w 1934 roku do Barcelony. Podczas hiszpańskiej wojny domowej ona i jej siostra Lisa zostały wysłane do Paryża, a później dzięki organizacji pomocowej do Szwajcarii. W Moissac we Francji Marianne dołączyła do organizacji skautowskiej, która pomagała umieszczać żydowskie dzieci w nieżydowskich domach, pomimo ryzyka wiążącego się z tym działaniem. Podjęto wysiłki, aby przemyścić te dzieci do Szwajcarii w małych grupach. W 1944 roku, towarzysząc jednej z tych grup, Marianne została w pobliżu szwajcarskiej granicy aresztowana przez niemiecką straż graniczną, która odkryła, że w grupie są Żydzi. Była torturowana w więzieniu w Annemassee, a następnie 8 lipca 1944 r. zamordowana przez Niemców w pobliskim lesie.

Marianne Cohn, Francja, 1943 r. Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie, dzięki uprzejmości Arnolda Einhorn

Jak narodził się ten projekt?

W naszym projekcie wykorzystaliśmy wiersz „Zdradzę jutro” autorstwa francuskiej bojowniczkini, członkini ruchu oporu Marianne Cohn. Chcieliśmy uhonorować jej odwagę, która zainspirowała nas do napisania piosenki. Wiersz napisała w czasie, gdy była więziona przez nazistów, po tym jak została złapana podczas przemytu dzieci do Szwajcarii. Dlatego z pomocą Pop Academy Mannheim przekształciliśmy wiersz w piosenkę.

Jakie kroki musieliśmy podjąć?

Na pomysł naszego projektu wpadliśmy po przeczytaniu wiersza Marianne Cohn. Podczas czytania wiersza, jedna linijka szczególnie przykuła naszą uwagę: „Jutro zdradzę, nie dziś”. Tak powstał tytuł i pomysł na naszą piosenkę. Ponieważ mieliśmy już gotowy wiersz pod ręką, wydawało nam się, że jest on odpowiedni do napisania piosenki. Wybraliśmy również piosenkę jako gatunek, ponieważ jest to bardziej nowoczesny sposób na przedstawienie tematu, w naszym przypadku bohaterstwa Marianny.

Czego dowiedzieliśmy się o pamięci?

Po pierwsze, musieliśmy nawiązać kontakt z Pop Academy. Na szczęście Matthias Rückert chciał nam pomóc w stworzeniu naszej piosenki. Zanim jeszcze zaczęliśmy pisać piosenkę, musieliśmy nauczyć się jej struktury i poprawić nasze poczucie rytmu za pomocą kilku ćwiczeń. Później

próbowaliśmy postawić się w sytuacji Marianne, by wymyślić tekst piosenki. Chociaż bardzo trudno było nam wyrazić nasze uczucia, w końcu udało nam się wyrazić to, co chcieliśmy: bohaterstwo Marianny podczas ratowania dzieci i w czasie niewoli. Gdy mieliśmy już tekst, musieliśmy skomponować melodię z pomocą programu muzycznego. Na koniec wszystko nagraliśmy.

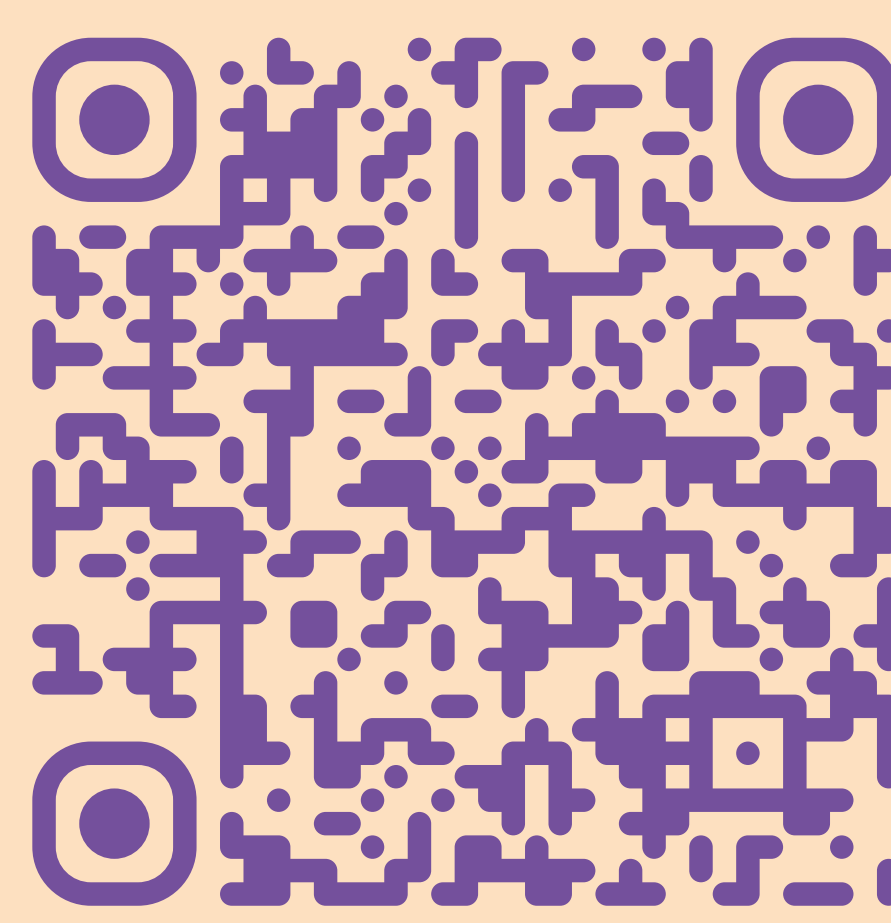
Czego dowiedzieliśmy się o historii i życiu Żydów?

Dzięki licznym wycieczkom i spotkaniom z ludźmi dowiedzieliśmy się wiele o naszej lokalnej społeczności żydowskiej w Mannheim. Dowiedzieliśmy się również o bogatej historii tej społeczności, która została prawie unicestwiona podczas rządów III Rzeszy, ale zdołała się odnowić i obecnie liczy około 600 członków. Ponadto odwiedziliśmy kilka ważnych miejsc, takich jak cmentarz żydowski i poznaliśmy niektóre tradycje.

Dlaczego uważamy, że pamięć europejska jest ważna?

Szpecially w dzisiejszych czasach pamięć jest niezwykle ważna i powinna służyć jako lekcja dla nas wszystkich, aby nie powtarzać błędów z przeszłości. Historia (w naszym przypadku Marianne Cohn) może nas również inspirować i uświadamiać nam naszą obecną sytuację polityczną. Ponadto, ucząc się o naszej historii i poprzez pamięć, możemy zrozumieć sposób, w jaki nasz świat działa dzisiaj i dlaczego jest taki, jaki jest.

Omawiamy nasze pomysły podczas krakowskiego spotkania inauguracyjnego

**ZESKANUJ
KOD QR**

MEMORY LANES

W BELGRADZIE

Vera Amar, Belgrad, 1946 r.

OPOWIADAJĄC HISTORIĘ VERY AMAR

Vera Amar urodziła się w Belgradzie w 1923 roku. Jej ojciec był Żydem, ale matka nie. Byli małżeństwem międzywyznaniowym, a w ich domu nie praktykowano żadnych rytuałów religijnych. Vera, wraz ze swoją rozległą żydowską rodziną, mieszkała w Dorcol, dzielnicy Belgradu, w której około 90 procent ludności stanowili Żydzi, a żydowskie tradycje i kultura były zawsze podtrzymywane. Uczęszczała do lokalnej szkoły średniej w Belgradzie. Jednak w 1941 roku Niemcy najechali Jugosławię, czego tragiczną konsekwencją była śmierć wielu członków jej rodziny. Jej ojciec został zmuszony do pracy fizycznej i stracony w obozie koncentracyjnym Topovske Šupe. W wieku 18 lat Vera poślubiła swojego pierwszego męża i zmieniła nazwisko na Nečić. Nieżydowskie nazwisko pomogło jej uniknąć schwytania. Później rozpoczęła pracę w sektorze kultury, a w 1945 r. poznała tam swojego drugiego męża, z którym miała kolejne dziecko i wiodła szczęśliwe, spokojne życie. Później podjęła decyzję o oficjalnej konwersji na ortodoksyjny judaizm w Izraelu, w obecności swojej wnuczki.

Jak narodził się ten projekt?

Naszym pomysłem było nakręcenie filmu o miłości w różnych żydowskich małżeństwach. Naszą pierwszą inspiracją była historia Very Amar ze strony internetowej Centropy. Skontaktowaliśmy się z jej synem Zoranem i przeprowadziliśmy wywiad. Następnie dodaliśmy historię Danilo Kiša, którego książki omawialiśmy w szkole, co przykuło naszą uwagę. Oprócz wywiadu nagraliśmy dwa krótkie filmy fabularne. Uważamy, że ten temat budzi zainteresowanie i pozwala przekazać wiadomość w ciekawy sposób.

Jakie kroki musieliśmy podjąć?

Po pierwsze, konieczne było zorganizowanie samego wywiadu i nawiązanie kontaktu z rozmówcą. Następnie, nawet jeśli było to trudne i wymagające, dało nam dużo radości, aby znaleźć się za kamerą i po raz pierwszy mieć do czynienia z tworzeniem materiałów wideo na wyższym poziomie. A jeśli chodzi o film fabularny, to był on poprzedzony szczegółowymi pracami badawczymi, aby przedstawić życie pisarza w jak najlepszy i najbardziej poprawny sposób.

Czego dowiedzieliśmy się o pamięci?

Pamięć to przywoływanie lub upamiętnianie przeszłych wydarzeń lub doświadczeń. Ma charakter osobisty, ponieważ jednostki pamiętają bliskich, ważne momenty w życiu i

doświadczenia formacyjne. Pamięć wykracza poza jednostkę i obejmuje zbiorową pamięć kulturową i historyczną. Społeczeństwa pamiętają ważne wydarzenia, tradycje i postacie, które kształtują ich tożsamość. Ta zbiorowa pamięć jest przekazywana z pokolenia na pokolenie, wpływając na praktyki kulturowe, wartości i przekonania. Pomaga nam zrozumieć błędy z przeszłości i nie powtarzać ich.

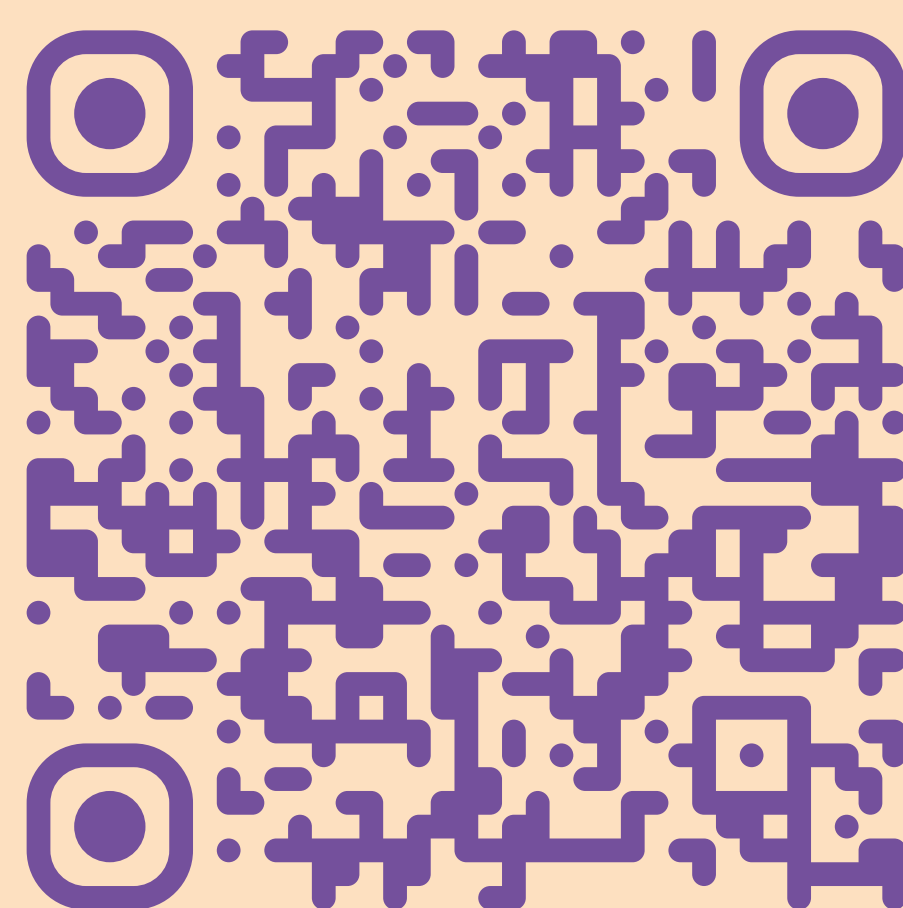
Czego dowiedzieliśmy się o historii i życiu Żydów?

Pomimo wyzwań, społeczności żydowskie wniosły znaczący wkład kulturowy, intelektualny i naukowy dla całego świata. Szczególnie w filozofii, medycynie, matematyce i poezji. Życie żydowskie jest wzbogacone tradycjami kulturowymi, w tym świętami, rytuałami i zwyczajami.

Dlaczego uważamy, że pamięć europejska jest ważna?

Europa była epicentrum dwóch wojen światowych w XX wieku, które spowodowały ogromne straty w ludziach i zniszczenia. Pamięć o Holokauście jest również niezbędna, aby zapewnić godne miejsce ofiarom, aby edukować przyszłe pokolenia o zagrożeniach związanych z nietolerancją i nienawiścią oraz aby zapobiec powtórzeniu się tego wydarzenia. Oprócz Holokaustu, Europa doświadczyła reżimów totalitarnych, takich jak faszyzm, nazizm i komunizm, które uciskały miliony ludzi.

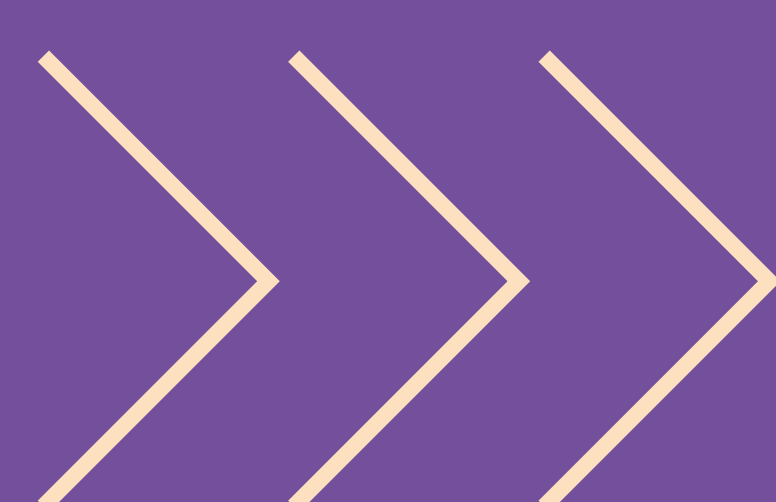
Omawiamy nasze pomysły podczas krakowskiego spotkania inauguracyjnego

ZESKANUJ
KOD QR

MEMORY LANES

W BELGRADZIE

OPOWIADAJĄC HISTORIĘ CADIKA DANONA

Cadik Danon urodził się w Belgradzie w 1923 roku w sefardyjskiej, raczej tradycyjnej rodzinie żydowskiej. Na krótko przed wybuchem wojny rozpoczął studia na kierunku inżynieria budowlana. W kwietniu 1941 roku, gdy siły nazistowskie rozpoczęły atak na Belgrad, Cadik i jego rodzina uciekli z miasta. On i jego siostra dołączyli później do partyzantów, jednak Cadik został zatrzymany i internowany w obozie koncentracyjnym Jasenovac w Niepodległym Państwie Chorwackim. Tam musiał wykonywać przymusową pracę fizyczną. W 1942 roku, po brawurowej ucieczce z obozu, dołączył do Ruchu Wyzwolenia, gdzie jego wysiłki zostały bardzo docenione. Po wojnie został architektem, ożenił się 3 razy i opublikował książkę o swoich doświadczeniach w obozie Jasenovac.

Cadik Danon jako partyzant, Orahovica, 1943 r.

Jak narodził się ten projekt?

Naszym pomysłem było zaprezentowanie życia Cadika Danona poprzez format wideo, połączenie fotografii, rysunków i animacji razem ze spacerem po historycznej żydowskiej dzielnicy.

Jakie kroki musieliśmy podjąć?

Po przeczytaniu krótkiej biografii Cadika Danona na stronie Centropy, zebraliśmy dalsze informacje na temat jego życia i Belgradu w czasie wojny oraz po jej zakończeniu. Oprócz informacji dostarczonych przez Centropę i Archiwum Historyczne Belgradu, przeczytaliśmy jego wspomnienia „Pień drzewa rodziny Danon - wspomnienie z Jasenovaca”. Następnie proces twórczy rozpoczął się od szkiców i różnych materiałów wideo przedstawiających Stary i Nowy Dorćol.

Czego nauczyliśmy się o pamięci?

W miarę jak poszerzaliśmy naszą wiedzę na temat życia Cadika Danona i jego osoby, zdaliśmy sobie sprawę, jak bardzo cenił on pamięć o swoim

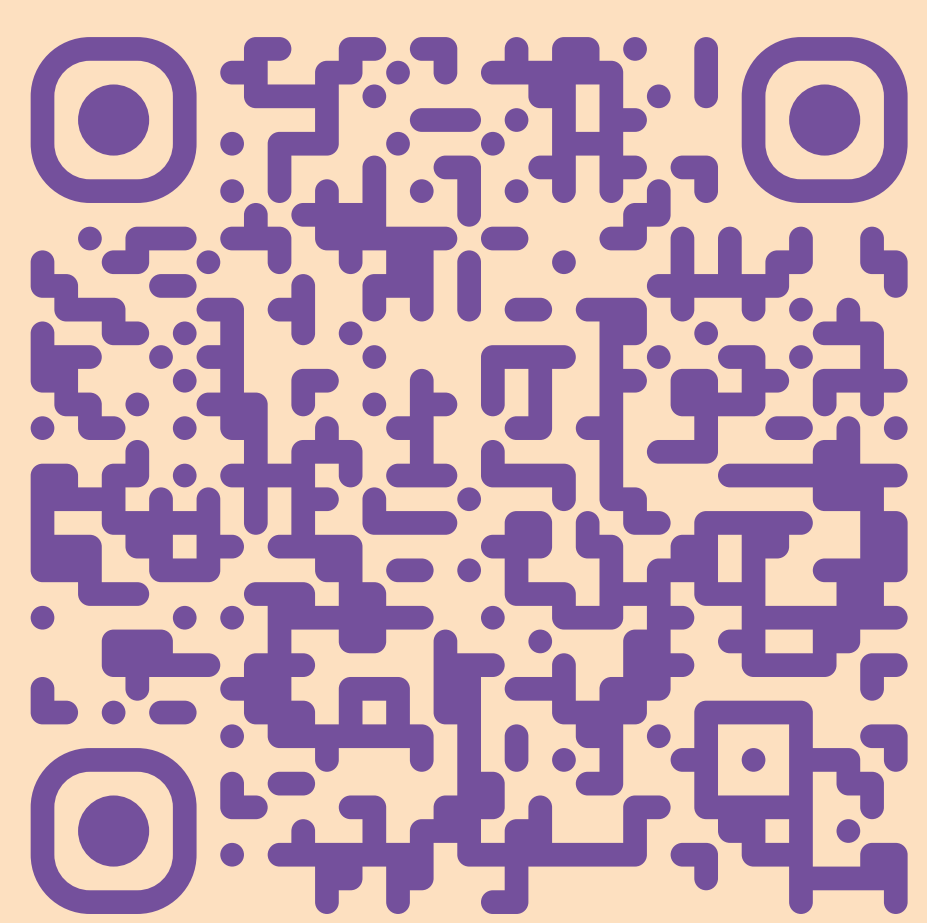
życiu, miłości i bólu. Zapomniana wiedza, radość i cierpienie są tylko trochę lepsze od tych, które nigdy nie miały miejsca. Tylko poprzez pamiętanie możemy uczyć się z przeszłych doświadczeń i zrozumieć teraźniejszość.

Czego nauczyliśmy się o żydowskiej historii i życiu?

Poszerzyliśmy naszą wiedzę na temat codziennego życia społeczności żydowskiej w naszym regionie. Od tętniących życiem ulic Dorćol w czasach przedwojennych po wartość historyczną i spuściznę po wojnie.

Dlaczego uważamy, że pamięć europejska jest ważna?

Pamięć europejska jest ważna, ponieważ często jest źle przedstawiana z powodów politycznych i nacjonalistycznych. Jeśli obywatele europejscy (tacy jak Żydzi lub Romowie) są wymazywani z historii krajów, w których ich przodkowie żyli od wieków, będą czuli się wyobcowani we własnym domu, będą dyskryminowani i będą czuli się tak, jakby nigdzie nie przynależeli.

**ZESKANUJ
KOD QR**

Dyskusja na temat naszego projektu podczas jednego z warsztatów w Belgradzie

MEMORY LANES

W BELGRADZIE

OPOWIADAJAC HISTORIĘ SOFII ZORIĆ-DEMAJO

Sofija Zorić-Demajo, urodzona w 1913 roku w Belgradzie, pochodziła z pobożnej żydowskiej rodziny. Jej rodzina przestrzegała wszystkich zwyczajów i tradycji religijnych. Przyjaźniła się z ludźmi o różnym pochodzeniu religijnym i poślubiła w Belgradzie przyjaciela swojego brata, serbskiego katolika, z którym miała dwoje dzieci. W ich domu obchodzono mieszankę ortodoksyjnych świąt katolickich i żydowskich. Gdy rozpoczęła się wojna, musiała zarejestrować się jako Żydówka i zaczęła otrzymywać wezwania od władz Belgradu do zgłaszania się do pracy przymusowej. Ona i jej mąż myśleli nawet o samobójstwie, jednak udało im się uciec i przenieść na obrzeża Belgradu, gdzie Sofija urodziła trzecie dziecko z pomocą miejscowej położnej. Tuż przed wyzwoleniem Sofija i jej rodzina przenieśli się do Belgradu, będąc świadkami powrotu internowanych przyjaciół i członków rodziny. Jej mąż został później szefem finansów w Ministerstwie Górnictwa Federalnej Ludowej Republiki Jugosławii, a następnie uczył księgowości w szkołach wyższych i został dyrektorem finansowym przedsiębiorstwa Balkan.

Maybe: Sofija i Dusan Zorić, Belgrad, 1934 r.

W jaki sposób narodził się ten projekt?

Naszym pierwotnym pomysłem było stworzenie animowanego filmu krótkometrażowego, ale nasi mentorzy zasugerowali, abyśmy zrobili coś, co pozostanie flipbookiem, a na koniec połączyliśmy kilka pomysłów. Podoba nam się, że połączyliśmy różne style, aby stworzyć wideo.

Jakie kroki musieliśmy podjąć?

Najpierw musieliśmy nauczyć się animacji, nagrywania audio i wideo oraz poznać historię Żydów. Następnie z pomocą naszych opiekunów stworzyliśmy scenariusz i plan realizacji filmu.

Czego nauczyliśmy się o pamięci?

Nauczyliśmy się, że każdy powinien pamiętać historię - swoją i innych, ale nie tylko ich poświęcenia, a także ich codzienne życie, tradycje i osiągnięcia.

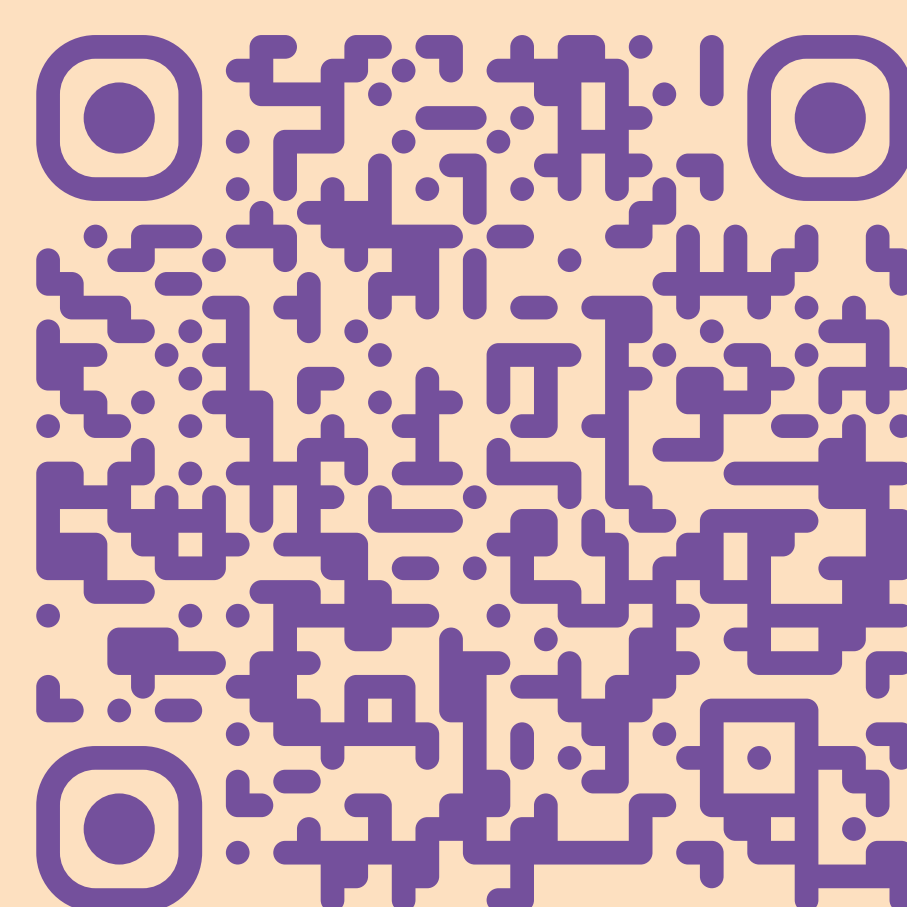
Czego nauczyliśmy się o żydowskiej historii i życiu?

Chociaż mieli trudne życie i historię, byli normalnymi ludźmi ze swoimi rodzinami, tradycją, religią i wyjątkową historią życia.

Dlaczego uważamy, że pamięć europejska jest ważna?

Myślimy, że ważnym jest, by pamiętać, żebyśmy mogli stać się lepszymi ludźmi i nauczyć się czegoś o codziennym życiu i naszych przodkach. Powinniśmy znać błędy poprzednich pokoleń, byśmy nie musieli ich powtarzać.

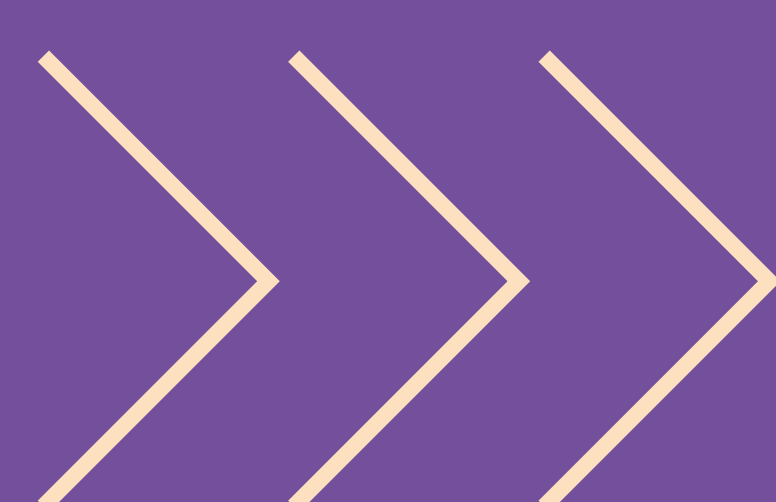
Omawiamy nasze szkice podczas lokalnych warsztatów w Belgradzie

ZESKANUJ
KOD QR

MEMORY LANES

PODZIĘKOWANIE

dla wszystkich, którzy brali udział i pomagali, w szczególności dla wszystkich uczestników projektu Memory Lanes

Dorothee Poche
Jelena Krucicanin
Jacek Jaros
Sinisa Vukadinovic
Andreas Breunig
Susanne Leiberich
Stefan Fooß
Svetlana Petrović
Dragana Cvejić Vukić

Dla Jakuba Duszyńskiego i Zorana Amara za
podzielenie się swoimi historiami
dla żydowskich społeczności ich miast.

WYWIADY CENTROPY

Wywiady zostały przeprowadzone przez:
Ankę Grupińską, Warszawa 2005 r.
Idę Labudovic, Belgrad 2000, 2001, 2002 r.
Tanję Eckstein, Wiedeń 2002 r.

OPERATOR KAMERY

Kristijan Robič

LOKALNI ARTYŚCI

David Sypniewski, Ludomir Franczak, Kinga Gajda, Miłosz Koziół, Atalya Laufer, Daniel Laufer,
Stefan Sabljic, Dušanka Komnenić, Matthias Rückert

AUTORZY ZDJĘĆ PROJEKTOWYCH

Wojciech Wojtkielewicz, Vladimir Tomašević, Piotr Banasik, Shendl Copitman

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie, Kolekcja Centropy
[Central Europe Center for Research and Documentation] &
Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie, dzięki uprzejmości Arnolda Einhorna

PROJEKT TWORZONY PRZEZ:

WE WSPÓŁPRACY Z:

berlinHistory

Centar za obrazovne politike
Centre for Education Policy

AGENDA EDUKACYJNA
NS-INJUSTICE:

Funded by:

Federal Ministry
of Finance

Foundation

EVZ

Remembrance
Responsibility
Future

on the basis of a decision
of the Bundestag